

הכי ישראליו

חוברת הדרכה

משך הזמן: כשעה וחצי
מקום: בכל מקום

ציוד והכנות

- 5 כרטיסיות קריקטורה
- 5 כרטיסיות היגד/טקסט
- כרטיסיית קריקטורה לסיכום
- כרטיסיית היגדים לסיכום
- כרזה - "שרוליק של העתיד"
- דפים
- כלי כתיבה
- אמצעי הקרנה והשמעה - לא חובה

פתיחה ומבוא

מספרים מעט על דוש ועל "לידתו" של שרוליק:

קרול-קריאל גרדוש נולד בהונגריה ב-1921. הוא שרד את השואה ואת מחנות הריכוז, שכל את רוב משפחתו וניצל ממוות לאחר שהצליח להימלט מגיא הריגה ביוגוסלביה. גרדוש שיקם את חייו בהונגריה וב-1945 החל לעבוד כעיתונאי. הוא נסע עם אשתו לפריס כדי ללמוד בסורבון, שם הצטרף למחתרת הלח"י, שפעלה במקום, והפך לאחד מפעיליה. תחילת דרכו כקריקטוריסט הייתה בשרבוטים אקראיים, ששרבט בזמן פגישות המחתרת. אלה הפכו לקריקטורות סאטיריות, שנשלחו מפריס לארץ והודפסו בעיתון הלח"י תחת הכינוי "שיר". בשנת 1948 עלו דוש ואשתו לישראל. שאיפתו הייתה להיות סופר, עיתונאי ומחזאי, אך הוא היה זקוק לפרנסה בארץ הצעירה ולא שלט עדיין בשפה העברית. וכך, לאחר עלייתו ארצה, התחיל לפרסם קריקטורות וקומיקס בשבועון "העולם הזה" וקריקטורה יומית פוליטית בעיתון "מעריב". עד מהרה היה דוש לקריקטוריסט ופרשן פוליטי מוביל, בין נושאי הדגל של המסרים החברתיים התרבותיים של תקופתו וממעצבי דעת הקהל בישראל.

דוש חש צורך בדימוי חזותי, שייצג בקריקטורות שלו את מדינת ישראל ואת העם היושב בה, כשם שדמות "הדוד סם" מייצגת את ארצות הברית, דמות העלמה מריאן מייצגת את צרפת ודימוי הדוב מייצג את רוסיה.

הוא בדק, חקר וחפש ולבסוף יצר את שרוליק - דמות שמקורה אינו בשורשים יהודיים או במסורת היהודית והיא מייצגת טיפוס ישראלי חדש ושונה לחלוטין מהמוכר.

ה"צבריות" של שרוליק, שהתבטאה במכנסיים הקצרים, בבלורית החצופה, בסנדלים ובכובע הטמבל שאפיינו כל כך את שנותיה הראשונות של המדינה, היא בעלת מאפיינים שונים מדמות היהודי המסורתי, רחוקים מהגלות, אחרים מכל מה שצויר ונוצר עד אז כדימוי ליהודי. שרוליק של דוש מייצג את החלוציות, את הפטריוטיות הישראלית והאהבה לארץ, וגם את הפשטות, חוסר הרשמיות וה"חברמניות צברית".

"הוא לא נולד ביום אחד כתוצאה מהשראה רגעית... הצורך למצוא דמות שמסמלת את העם והמדינה התעורר בראשית דרכי כפרשן חזותי בעיתונות... אחרי פסילה מהירה של האלטרנטיבות - חיה, אישה, גבר זקן, הגעתי לפתרון - סמל המדינה צריך להיות נער קטן, בצורתו ובלבושו של ילד ישראלי טיפוסי... מכנסיים קצרים וכובע טמבל מסמלים בעיני את ישראל, כפי שהייתי רוצה לראותה, את הרוח של ראשית שנות המדינה, את כל החיוב שבזה..."

דוש

"הצבריות של שרוליק טומנת בחובה מהפכה שלמה בדמות היהודי, היותו 'לפתע' בן המקום, עברי, ישראלי... המיתוס הוא כולל, שכן הוא נובע מחוויה קולקטיבית של דור חדש, עם חדש... דור חדש בממד ההיסטורי, יהודים חדשים, ראשוני הבנים..."

פרופ' זלי גורביץ', אנתרופולוג

במרצת השנים הפך שרוליק לישות בפני עצמה, בעלת אופי, מצבי רוח ותגובות אופייניות ובמשך 50 שנה דמותו הופיעה באלפי ציורים, פרסומים ועל גבי מוצרים שונים. בין שרוליק לדוש התפתחו יחסי "אב ובן", כשדוש מטפח, מגדל את "בנו" באהבה ומלווה אותו מילדות לבחרות, במקביל להתבגרותה של המדינה.

לימים כתב דוש: "החוויה הגדולה ביותר של חיי, לאחר הטראומה הנוראה של השואה, היא שיבת ציון ועלה בידי למצוא ביטוי לחוויה זו דרך שרוליק... דמות אשר נולדה מהמפגש ביני לבין העם שלי, במהלך המאורע ההיסטורי הגדול אשר זכיתי להיות שותף לו - הקמת מדינת ישראל".

והיום, אנחנו שואלים - האם הגיע הזמן לעדכן את שרוליק? לרענן את הדמות האידאלית שאליה אנחנו רוצים לשאוף? השתנינו מאוד מאז קום המדינה, סנדלים תנכ"יות וכובע טמבל כבר לא באופנה. מה אנחנו רוצים היום ומה נרצה שיהיה בעתיד?

להרחבה ולהעמקה של המבוא על דוש ושרוליק ניתן להקרין אחד או יותר מהסרטונים הבאים:

חלוצי הקומיקס: קריאל גרדוש-דוש: <https://youtu.be/9gslwJuQoko>

פרס דוש 2013: סרט אודות קריאל גרדוש: <https://youtu.be/hLhzmEtlwnl>

מהלך הפעילות

1

מפרידים ומניחים
בצד את שתי
כרטיסיות הסיכום
(קריקטורה וטקסט).

2

מחלקים את החניכים
לצוותים (זוגות או
שלשות אם הקבוצה
גדולה) ונותנים
כרטיסייה לכל צוות.
חלק מהצוותים
יקבלו קריקטורה
וחלקם טקסטים.

3

מבקשים מהצוותים
להתאים בין
הכרטיסיות - כל זוג
שברשותו טקסט צריך
למצוא את הזוג שבידו
קריקטורה, העוסקת
בנושא שאליו הטקסט
מתייחס.

4

צוותים שמצאו את
הכרטיסייה המתאימה
לזו שבידם מתיישבים
במעגל קטן יחד עם
בעלי הכרטיסייה
המקבילה ומניחים את
שתי הכרטיסיות במרכז
המעגל. כך נוצרים
חמישה מעגלי שיח.

5

אחרי שכולם מצאו את בני זוגם והתיישבו,
מוסיפים לכל מעגל גם דף נייר חלק ועט או
טוש ומזמינים את החניכים להתחיל בפעילות:
כל מעגל מנהל דיון* של 7-10 דקות סביב
הכרטיסיות, המונחות במרכז: **חניך אחד מקריא
את הטקסט ואת השאלות שלידו, כולם
מביטים בקריקטורה, בטקסט ובשאלות וכל
אחד שרוצה לומר משהו, מוזמן להעלות את
דבריו בקבוצה.** במהלך הדיון הקבוצה מנסה
לנסח יחד היגד אחד, שייצג את דעת רוב חברי
הקבוצה בנושא הנדון ולכתוב אותו על הדף.

6

עם תום הזמן, המדריך מצלצל בפעמון או
מוחא כף וכל צוות קם ממקומו ועובר למקום
שמשמאלו, כשהכרטיסיות נשארות במקומן.
**כל קבוצה מוסיפה משפט חדש משלה על
הדף שנותר במרכז המעגל, בנוסף למשפט
שכתבה קודמתה.**
כך, המשפטים שהושארו במעגלים הופכים
גם הם להיות חלק מהחומר לדיון. המדריך
עובר בין המעגלים ומקדם את הדיונים.
חוזרים על הסבב חמש פעמים, עד שכל
החניכים נחשפים לכל הכרטיסיות.

*בפתיחת הפעילות יש להזכיר לכולם לנהל דיון תרבותי ומכבד
ולהסביר, שההנאה מן הפעילות תלויה במידת שיתוף הפעולה בין כולם.

סיכום

עם סיום הדיונים מכנסים את כל החניכים יחד למליאה ואוספים את הדפים עם ההיגדים השונים שנוסחו. פורסים את הקריקטורות והקטעים ומקריאים היגדים נבחרים.

מראים את הקריקטורה המסכמת ומזמינים שני חניכים להקריא מתוך כרטיסיית הסיכום (אחד בשם דוש ואחד בשם שרוליק):

שרוליק: "אין לי גוף, כזה שעשוי מבשר ודם. אני קיים בשני ממדים בלבד. לפי המינוח העכשווי - במציאות מדומה. נולדתי מדף נייר, טיפות דיו ואיזה רכיב רוחני חמקמק שנקרא 'רעיון'. הרבה רעיונות. בקיצור - **אני סמל. דמותי, אישיותי ותפקודי מסמלים את מדינת היהודים ואת העם היושב בתוכה...**"

דוש בשם שרוליק

דוש: "רבים שאלו אותי שאלה נוקבת: האם שרוליק גדל ומתבגר עם השנים? תשובתי הייתה - כן ולא. בתקופה הראשונית היה ישראל הקטן ילדון תמים, בעל עיניים תוהות. במרוצת הזמן היה לנער בצורתו הפיסית ובהתנהגותו והחיוך על פניו נעשה ספקני. בשלב זה עצרתי את התבגרותו. השתכנעתי כי תכונות גיל ההתבגרות משקפות היטב את אופי המדינה... חוסר ביטחון עצמי, תחושת עוצמה וחולשה בעת ובעונה אחת, ייסורי זהות - קווי האופי האלה ממשיכים להיות סימן ההיכר שלנו..."

מקריאים את השאלות שבכרטיסייה:

אז היה לי כובע טמבל, חולצת עבודה, מכנסיים קצרים, בלורית וסנדלים. ובעתיד?
איך אני צריך להיראות מעכשיו ואילך, כדי לייצג באמת את הישראליות, את המדינה ואת מה שהיינו רוצים שהיא תהיה?

שואלים: האם המדינה נמצאת עדיין בגיל ההתבגרות? מה האידאל בעינינו כיום? לאיזה סמל היינו רוצים לדמות? איך צריכה דמותו של שרוליק להשתנות, כדי לסמל את האידאל הישראלי בשנותיה הבאות של המדינה?

סרקו את הקוד ותוכלו להעלות את הכרזה שלכם וגם לצפות בשרוליקים של קבוצות אחרות שהשתתפו בפעילות.

<http://tinyurl.com/yb9tgb47>

פורשים במרכז את הכרזה "שרוליק של העתיד" ומזמינים מתנדבים לאייר ולהוסיף מאפיינים ל"שרוליק של העתיד" על פי הנחיות ורצונות הקבוצה. מעודדים את החניכים להוסיף פריטי לבוש, שיער, מאפיינים, רקע וחפצים, ככל העולה על דעתם. תולים ומצלמים את התוצרים ושולחים יחד עם שם הקבוצה והפרטים שלה לדף "הכי ישראלי" בחלון ירוק - אתר קק"ל לצעירים.

גיוון והתאמות

לגילאים צעירים או כגרסה מקוצרת, אפשר לקיים פעילות הכוללת רק פתיחה, תערוכת קריקטורות וסיכום: מציגים את הנושא, מזמינים את כל החניכים להסתובב בין הקריקטורות בתערוכה, לבחור ולעמוד ליד קריקטורה שמצאה חן בעיניהם במיוחד. מזמינים מתנדבים לנמק את הבחירה שלהם. עורכים את שלב הסיכום באמצעות הכרזה.

אם רוצים לערוך פעילות מקוצרת או לעסוק בנושאים מסוימים ולא באחרים, ניתן לקיים את הפעילות עם מספר כרטיסיות מצומצם יותר ואפילו עם כרטיסיה אחת.

להדפסה עצמית של כרזות נוספות סרקו את הקוד שבעמוד הקודם והיכנסו לדף "הכי ישראלי" בחלון הירוק - אתר הצעירים של קק"ל.

נספח 1: תוכן הכרטיסיות

1. "זו ארצך"

"ועכשיו הגיע תורו של וידוי נורא. אני מתנגד לשמירת הטבע. עצם האידיאל של "שמירה" אינו מקובל עליי כמעט בשום תחום מתחומי החיים. לא באנו לעולם כדי לשמור או לשמר איזה דבר: מצוות, מעשי אבות, טבע או מורשת תרבות... אין אנו קיימים אך ורק כדי לשמר: מסורת אבות או פלאי טבע, זיכרונות ילדות או חפצי קודש. פן יהיו חיינו לחיי פולחן. העולם אינו מוזיאון. גם הטבע אינו מוזיאון. גם התרבות אינה מוזיאון, מותר לגעת! מותר להזיז, לקרב, להרחיק, לשנות ולהטביע את חותמנו אנו. גע באבן, גע בחי, גע בזולת... ארץ ישראל אינה המוזיאון של אלוהים. שום מקום אינו המוזיאון של אלוהים. שום זולת או חפץ, חי או דומם, אינו חפץ של פולחן. מותר לגעת ומותר לשנות, כל עוד אתה עצמך מוכן להינגע ולהשתנות"

עמוס עוז - נגד שמירת הטבע,
מתוך "אהבת הארץ"

2. המדינה והציונות

"הציונות לפי דעתי נגמרה. אין בה יותר צורך. כולם כבר בציון וציון פתוחה. אף אחד לא מפריע ליהודים שרוצים לבוא הנה, ואלה שהיו מוכרחים לבוא כבר כאן. יש מולדת, אבל היא השתנתה. פעם מולדת הייתה עניין של קשר לאדמה ולנוף. היום רוב בני האדם גרים בעיר, לכן אצלם מולדת זה הרחוב, הבתים של השכונה, התיאטרון. בהרבה מקומות בעולם יש יותר טובים."

ס. יזהר, 2001

3. קיטוב בעם

"הסדר הישראלי החדש" דורש מאתנו היום לעבור מהתפיסה המקובלת של רוב ומיעוט, לתפיסה חדשה של שותפות בין המגזרים השונים בחברה הישראלית. בירור מהותה של השותפות הזאת, היא משימה של החברה הישראלית כולה... היסוד הרביעי, רבותי, והמאתגר מכולם, הוא יצירת הישראליות המשותפת. למרות האתגרים שמעמיד בפנינו הסדר הישראלי החדש, עלינו לדעת: הפסיפס הישראלי המתהווה אינו גזר, אלא הזדמנות אדירה. הוא טומן בחובו עושר תרבותי, השראה, אנושיות ורגישות. אסור שהסדר הישראלי החדש ידחוף אותנו להיבדלות ולהפרדות. אסור לנו לוותר על תפיסה של ישראליות. עלינו לפתוח את שעריה ולהרחיב את שפתה."

מתוך נאום השבטים,
נשיא המדינה ראובן ריבלין, 2015

4. מנורה צומחת

"דמות האדם בישראל פירושה קודם כל - דמות הנוער בישראל, יכולתו היוצרת, יוזמתו החלוצית, נאמנותו לשליחות שהטילה עליו ההיסטוריה בדורנו. נוער קרייריסטי, שעיניו לבצע, לחיים ריקים, לרווחים קלים, לקיום פריטי - נוער כזה יהווה הנשק הסודי של אויבנו, בו יכריעו בנקל את עם ישראל."

דוד בן גוריון, "קריירה או שליחות",
מתוך "חזון ודרך", 1954

5. ישראל והעולם

המסע לארץ ישראל

הירח משגיח מעל,
על גבי שק האוכל הדל
המדבר מתחתי, אין סופו לפני,
ואמי מבטיחה לאחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, להרים רגליים
מאמץ אחרון, לפני ירושלים.

אור ירח החזק מעמד,
שק האוכל שלנו אבד
המדבר לא נגמר, יללות של תנים,
ואמי מרגיעה את אחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, בקרוב נגאל
לא נפסיק ללכת, לארץ ישראל.

ובלילה תקפו שודדים,
בסכין גם בחרב חדה
במדבר דם אמי, הירח עדי,
ואני מבטיחה לאחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, יתגשם החלום
עוד מעט נגיע, לארץ ישראל.

בירח דמותה של אמי,
מביטה בי, אימא אל תיעלמי
לו הייתה לצדי, היא הייתה יכולה,
לשכנע אותם שאני יהודי.

עוד מעט, עוד קצת, בקרוב נגאל
לא נפסיק ללכת, לארץ ישראל.

עוד מעט, עוד קצת, להרים עיניים
מאמץ אחרון, לפני ירושלים.

חיים אידיסיס

נספח 2: שאלות לדיון סביב הכרטיסיות

ועכשיו

האם חשוב שתישאר לנו קצת "שממה" בארץ?
במצבים בהם יש התנגשות בין שימור לפיתוח בישראל - כיצד צריך לנהוג?
האם ישראל שונה משאר ארצות העולם?

אז

"הפרחנו את השממה", בנינו, סללנו, ייבשנו ביצות...

שאלות נוספות להרחבת הדיון

- מה ההגדרה העדכנית של "שממה"?
- באיזה טבעי ישראלי מותר לנו לגעת?
- מה האחריות שלנו בנגיעה הזו?
- כיצד הטבע הישראלי משנה אותנו?
- האם האדם נוהג כיום ביתר אחריות כלפי הטבע מאשר בעבר?
- כיצד הטבע הישראלי משנה אותנו?

אז

ציונות היתה געגועים לארץ ישראל, נאומים בקונגרס, זקן ארוך וכובע צילינדר... ואז הגיע הישראלי עם כובע טמבל וסנדלים ומכנסיים קצרים.

ועכשיו

האם תם זמנה של הציונות?
ואם היא קיימת - מהי ציונות בעיניכם היום?

שאלות נוספות להרחבת הדיון

- אם הציונות באמת נגמרה - מה צריך להחליף אותה?
- האם זה נכון שהציונות כיום מנותקת, חלשה כמו קשיש שיושב על ברכי המדינה ונתמך בה?

ועכשיו
האם אנחנו יכולים
וצריכים להפסיק
להתווכח?

אז
התווכחו הגנה, אצ"ל ולח"י,
מפא"י ניקים וחירות ניקים,
קיבוצניקים ועירוניים,
מזרחיים ואשכנזים...

שאלות נוספות להרחבת הדין

- מה אפשר לעשות כדי לקרב בין המגזרים השונים בחברה בישראל?
- האם יש לדעתכם סיכוי לפיוס או שהקרעים ילכו ויעמיקו?
- האם יש הזדמנויות שבהן המרחקים בין הניצים בישראל דווקא מצטמצמים?

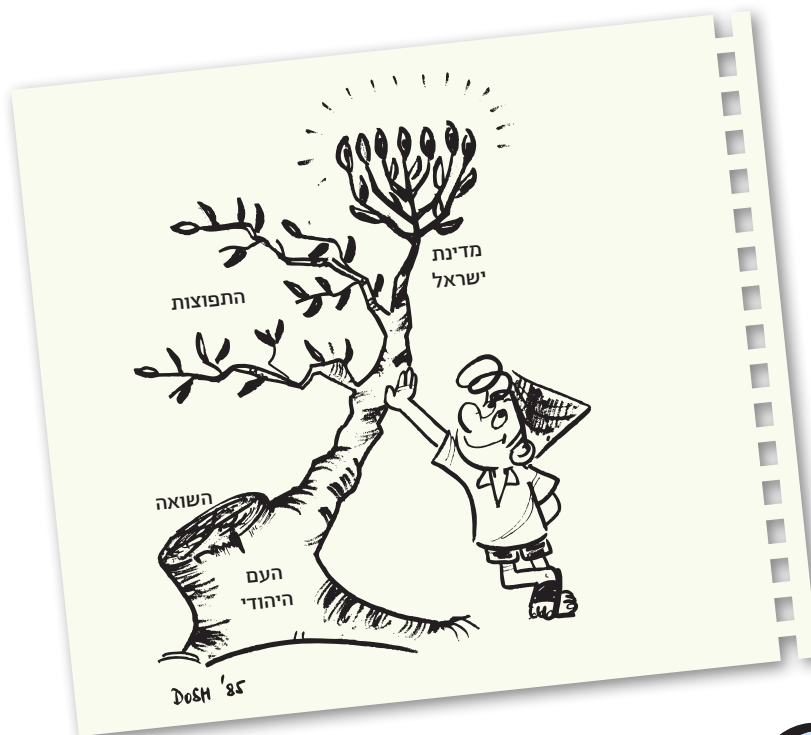

ועכשיו
אנחנו עדיין בונים אותה?
עדיין מחייכים כשאנחנו
נותנים למדינה מעצמנו?
מה עדיין צריך טיפוח וחידוק
במדינה כיום?
האם זו השליחות שלנו?

אז
השקינו וטיפחנו בחיך
את המדינה הצעירה,
שתגדל ותתחזק,
העמדנו אותה במרכז

שאלות נוספות להרחבת הדין

- מה יכולות לסמל האבנים שמהן צומחת המנורה בקריקטורה?
- האם גם היום נכון בעיניכם, שישראל צומחת כמו שתיל רענן בסביבה טרשית ושוממה?

ועכשיו
מה הייתם אומרים
למישהו שרוצה
לעזוב את הארץ?

אז
מדינת ישראל היתה אור
לגויים, מדינת מופת,
משאת נפש, מפלט מהגולה
החשוכה.

שאלות נוספות להרחבת הדיון

- האם יש לכם קרובים יהודים שגרים בחו"ל?
- האם יש במשפחתכם עולים חדשים או ותיקים?
- האם היחס של מדינת ישראל לעלייה צריך להשתנות בהשוואה לשנותיה המוקדמות של המדינה?

הכי ישראליו

הופק על ידי המחלקה הפדגוגית, חטיבת החינוך
קרן קימת לישראל, ירושלים

כל הזכויות שמורות לקרן קימת לישראל

www.kkl.org.il
www.greenwin.kkl.org.il

כתיבה, פיתוח והפקה: סטודיו צחר www.tsachar.com
איורים: קריאל גרדוש (דוש) • תודות: משפחת גרדוש • עיצוב: אירה גופמן

